YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

10 päivänä maaliskuuta 2005 *

Asiassa C-469/03,

jossa on kyse EU 35 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Tribunale di Bologna (Italia) on esittänyt 22.9.2003 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 10.11.2003, saadakseen ennakkoratkaisun rikosasiassa, jossa vastaajana on

Filomeno Mario Miraglia,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja R. Silva de Lapuerta sekä tuomarit R. Schintgen (esittelevä tuomari) ja P. Kūris,

julkisasiamies: A. Tizzano,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 15.12.2004 pidetyssä istunnossa esitetyn,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Miraglia, edustajanaan avvocatessa N. Trifirò,

— Italian hallitus, asiamiehenään I. M. Braguglia, avustajanaan avvocato dello Stato M. G. Aiello,

— Kreikan hallitus, asiamiehinään M. Apessos, I. Bakopoulos ja M. Tassopoulou,

— Espanjan hallitus, asiamiehenään M. Muñoz Pérez,

— Ranskan hallitus, asiamiehinään R. Abraham, G. de Bergues ja C. Isidoro,

— Alankomaiden hallitus, asiamiehinään H. G. Sevenster ja J. van Bakel,

— Ruotsin hallitus, asiamiehenään A. Kruse,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään E. de March ja W. Bogensberger,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta 19 päivänä kesäkuuta 1990 Schengenissä (Luxemburg) tehdyn yleissopimuksen (EYVL 2000, L 239, s. 19; jäljempänä yleissopimus) 54 artiklan tulkintaa.

2 Ennakkoratkaisupyyntö on esitetty rikosasiassa, jossa vastaajana on Miraglia, jota syytetään siitä, että hän on yhdessä muiden henkilöiden kanssa järjestänyt heroiinin kuljetuksen Bolognaan.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehty yleissopimus

3 Schengenin säännöstön sisällyttämisestä osaksi Euroopan unionia tehdyn pöytäkirjan, joka on liitetty Amsterdamin sopimuksella Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan yhteisön perustamissopimukseen (jäljempänä pöytäkirja), 1 artiklan mukaan 13 Euroopan yhteisön jäsenvaltiota, joiden joukossa ovat Italian tasavalta ja Alankomaiden kuningaskunta, voi toteuttaa tiiviimpää yhteistyötä keskenään Schengenin säännöstön soveltamisalalla, sellaisena kuin se on tässä pöytäkirjassa määritelty.

4 Näin määriteltyyn Schengenin säännöstöön kuuluu Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla Schengenissä 14 päivänä kesäkuuta 1985 allekirjoitettu sopimus (EYVL 2000, L 239, s. 13; jäljempänä Schengenin sopimus) ja yleissopimus.

5 Pöytäkirjan 2 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan Amsterdamin sopimuksen voimaantulopäivästä alkaen Schengenin säännöstöä sovelletaan välittömästi pöytäkirjan 1 artiklassa lueteltuihin kolmeentoista jäsenvaltioon.

6 Pöytäkirjan 2 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan toisen virkkeen mukaisesti Euroopan unionin neuvosto teki 20.5.1999 päätöksen 1999/436/EY Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen asiaa koskevien määräysten mukaisen oikeusperustan vahvistamisesta kullekin Schenge-

nin säännöstöön kuuluvalle määräykselle ja päätökselle (EYVL L 176, s. 17). Tämän päätöksen 2 artiklan ja sen liitteen A mukaan neuvosto on vahvistanut yleissopimuksen 54–58 artiklan oikeusperustaksi EU 34 ja EU 31 artiklan, jotka kuuluvat Euroopan unionista tehdyn sopimuksen VI osastoon "Määräykset poliisiyhteistyöstä ja oikeudellisesta yhteistyöstä rikosasioissa".

7 Yleissopimuksen osastossa III "Poliisi ja turvallisuus" oleva 3 luku "Ne bis in idem -periaatteen soveltamisesta" muodostuu mainituista 54–58 artiklasta. Tässä 54 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Henkilöä, jota koskevassa asiassa sopimuspuoli on antanut lainvoimaisen tuomion, ei voida syyttää samasta teosta toisen sopimuspuolen toimesta edellyttäen, että tämä henkilö on tuomion saatuaan suorittanut rangaistuksensa tai parhaillaan suorittaa sitä taikka että sitä ei voida tuomion antaneen sopimuspuolen lain mukaan enää suorittaa."

Keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskeva eurooppalainen yleissopimus

8 Strasbourgissa 20.4.1959 tehdyn keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen (jäljempänä keskinäisestä oikeusavusta tehty eurooppalainen yleissopimus) 2 artiklan b kohdassa määrätään seuraavaa:

"Oikeusapu voidaan evätä:

— —

b) jos pyynnön vastaanottanut osapuoli katsoo, että pyynnön noudattaminen saattaa loukata sen täysivaltaisuutta tai voi vaarantaa sen turvallisuutta taikka on ristiriidassa sen oikeusjärjestyksen yleisten periaatteiden (ordre public) tai muiden olennaisten etujen kanssa."

9 Alankomaiden kuningaskunta teki keskinäisestä oikeusavusta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen 2 artiklan b kohdan osalta seuraavan varauman:

"Alankomaiden kuningaskunnan hallitus varaa itselleen oikeuden olla hyväksymättä keskinäistä oikeusapupyyntöä:

— —

b) mikäli oikeusapupyynnön kohteena on syyte tai menettely, joka on ristiriidassa ne bis in idem -periaatteen kanssa;

c) mikäli oikeusapupyyntö on esitetty sellaista tutkintaa varten, jossa on kyse teosta, jonka johdosta syytettyä syytetään Alankomaissa."

Alankomaiden lainsäädäntö

10 Alankomaalaisen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 36 §:ssä säädetään seuraavaa:

"1. Jos syytteen ajamista ei jatketa, pääasiaa viimeksi käsitellyt tuomioistuin voi syytetyn pyynnöstä julistaa asian käsittelyn päättyneeksi.

2. Tuomioistuin voi kullakin kertaa määrätä, että sen edellä mainittuun pyyntöön antama ratkaisu on tehty määräajaksi, mikäli yleinen syyttäjä esittää seikkoja, joiden perusteella voidaan katsoa, että syytteen ajamista tullaan jatkamaan.

3. Ennen ratkaisun antamista tuomioistuin määrää kuultavaksi tiedossaan olevan henkilön, jota asia suoraan koskee, kuullakseen tämän kannan syytetyn esittämästä pyynnöstä.

4. Määräys annetaan viipymättä tiedoksi syytetylle."

11 Edellä mainitun lain 225 §:ssä säädetään seuraavaa:

"1. Kun asia on rauennut ja kun syytetylle on annettu tiedoksi määräys, jolla asian käsittely on päätetty, tai kun syytetylle on ilmoitettu, ettei muita syytteitä tulla nostamaan, mikäli viimeksi mainitussa tilanteessa 12i §:ssä tai 246 §:ssä ei muuta säädetä, oikeudenkäyntiä syytettyä vastaan ei voida enää aloittaa saman teon johdosta, ellei asiassa tule ilmi uusia seikkoja.

2. Uusia seikkoja voivat olla ainoastaan todistajien tai syytetyn esittämät lausunnot tai todisteet, asiakirjat taikka esitutkintapöytäkirjat, jotka ovat tulleet ilmi vasta myöhemmin tai joita ei ole tutkittu.

3. Tällaisessa tilanteessa syytetty voidaan haastaa Rechtbankin istuntoon ainoastaan kyseisten uusien seikkojen osalta aloitetun valmistelevan käsittelyn päätteeksi — —."

12 Alankomaalaisen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 552l §:ssä säädetään oikeusapupyynnöstä rikosasioissa seuraavaa:

"1. Pyyntöä ei hyväksytä:

— —

b) mikäli sen hyväksyminen johtaisi oikeusavun myöntämiseen sellaista rikosoikeudellista menettelyä tai tuomiota varten, joka on ristiriidassa rikoslain 68 §:n ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 255 §:n 1 momentin taustalla olevan periaatteen kanssa

c) mikäli pyyntö on esitetty sellaista tutkintaa varten, jossa on kyse teosta, jonka johdosta syytettyä syytetään Alankomaissa — —"

Pääasian oikeudenkäynti ja ennakkoratkaisukysymykset

13 Italian ja Alankomaiden viranomaisten yhteistyössä toteuttaman tutkinnan päätteeksi Miraglia vangittiin Italiassa 1.2.2001 Tribunale di Bolognan tutkintatuomarin antaman tutkintavankeusmääräyksen nojalla.

14 Miragliaa syytettiin siitä, että hän oli järjestänyt yhdessä muiden henkilöiden kanssa määrältään 20,16 kilogramman suuruisen heroiinin kuljetuksen Alankomaista Bolognaan, mikä muodostaa Italian rikoslain 110 §:n ja tasavallan presidentin asetuksen nro 309/90 80 §:n nojalla rangaistavan teon.

15 Tribunale di Bolognan valmistelevista istunnoista vastaava tuomari päätti 22.1.2002, että rikosoikeudenkäynti Miragliaa vastaan kyseisen rikoksen johdosta on aloitettava, ja määräsi tutkintavankeuden sijasta syytetyn kotiarestiin. Tämän jälkeen Tribunale di Bologna määräsi kotiarestin sijasta, että syytetyn on oleskeltava Mondragonen (Italia) alueella, ja sittemmin kumosi kaikki pakkokeinot, ja näin syytetty on tällä hetkellä vapaa liikkumaan.

16 Samanaikaisesti ja saman teon johdosta Miragliaa vastaan aloitettiin rikosoikeudellinen menettely Alankomaiden tuomioistuimissa sen johdosta, että mainittu henkilö oli kuljettanut noin 30 kilogrammaa heroiinia Alankomaista Italiaan.

17 Tähän teonkuvaukseen liittyvän syytteen johdosta Alankomaiden viranomaiset vangitsivat Miraglian 18.12.2000 ja vapauttivat hänet 28.12.2000. Gerechtshof te Amsterdam (Alankomaat) hylkäsi 17.1.2001 antamallaan ratkaisulla valituksen, jonka virallinen syyttäjä oli tehnyt Rechtbank te Amsterdamin (Alankomaat) määräyksestä, jolla hylättiin pyyntö vangitsemisen jatkamisesta.

18 Rikosoikeudenkäynti syytettyä vastaan päättyi 13.2.2001, eikä kyseistä henkilöä tuomittu rangaistukseen eikä hänelle määrätty muitakaan seuraamuksia. Mainitun menettelyn yhteydessä Alankomaiden virallinen syyttäjä ei aloittanut rikosoikeudenkäyntiä syytettyä vastaan. Asiakirja-aineistosta ilmenee, että mainittu päätös tehtiin sillä perusteella, että Italiassa oli jo aloitettu rikosoikeudenkäynti saman teon johdosta.

19 Rechtbank te Amsterdam määräsi 9.11.2001 antamallaan määräyksellä syytetylle suoritettavaksi korvausta tutkintavankeuden vuoksi kärsityn vahingon ja hänelle aiheutuneiden asianajajien palkkioiden johdosta.

20 Rechtbank te Amsterdamin syyttäjänvirasto hylkäsi 7.11.2002 päivätyllä kirjeellä Tribunale di Bolognan syyttäjänviraston oikeusapupyynnön perustuen varaumaan, jonka Alankomaiden kuningaskunta oli tehnyt keskinäisestä oikeusavusta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen 2 artiklan b kohdan osalta, koska mainittu Rechtbank oli jo "päättänyt asian käsittelyn määräämättä mitään rangaistusta".

21 Italian yleinen syyttäjä osoitti 10.4.2003 Alankomaiden tuomioistuimille tietojensaantipyynnön, jossa tiedusteltiin Miragliaa vastaan aloitetun rikosoikeudenkäynnin lopputulosta ja tapaa, jolla kyseinen oikeudenkäynti oli ratkaistu, arvioidakseen mainittujen seikkojen merkitystä yleissopimuksen 54 artiklan kannalta.

22 Alankomaiden syyttäjänvirasto ilmoitti italialaiselle syyttäjänvirastolle 18.4.2003 päivätyllä kirjeellä, että rikosoikeudenkäynti Miragliaa vastaan oli päätetty, antamatta kuitenkaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mielestä riittäviä tietoja toteutetuista toimista ja niiden sisällöstä. Alankomaiden syyttäjänvirasto ilmoitti, että kyseessä oli "tuomioistuimen lopullinen ratkaisu", jonka johdosta alankomaalaisen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 255 §:n nojalla kielletään sekä syytteen nostaminen saman teon johdosta että oikeusavun antaminen ulkomaisille viranomaisille, ellei asiassa ole esitetty uusia todisteita Miragliaa vastaan. Alankomaiden lainkäyttöviranomaiset lisäsivät vielä, että yleissopimuksen 54 artikla estää Italiaa esittämästä oikeusapupyyntöä.

23 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Alankomaiden viranomaiset ovat päättäneet olla nostamatta syytettä Miragliaa vastaan sillä perusteella, että

Italiassa oli jo pantu vireille rikosoikeudenkäynti mainittua henkilöä vastaan saman teon johdosta. Mainittu ratkaisu perustui ne bis in idem -periaatteen "ennakoivaan" soveltamiseen.

24 Tribunale di Bologna arvioi kuitenkin, että yleissopimuksen 54 artiklan tällainen tulkinta on virheellinen, koska sillä evätään molemmilta kyseessä olevilta valtioilta kaikki tosiasialliset mahdollisuudet selvittää todella syytetyn syyllisyys.

25 Yleissopimuksen 54 artiklalla, tulkittuna edellä mainitulla tavalla, estetään yhtäältä Alankomaiden viranomaisia ryhtymästä rikosoikeudenkäyntiin Miragliaa vastaan, koska Italiassa on vireillä oikeudenkäynti saman teon johdosta, ja toisaalta Italian viranomaisia arvioimasta syytetyn syyllisyyttä.

26 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin lisää, että tilanteessa, jossa se — toisin kuin Alankomaiden viranomaiset — ei katso, että asiaan sovelletaan ne bis in idem -periaatetta, ja päättää jatkaa menettelyä, sen on arvioitava Miraglian syyllisyyttä ilman Alankomaiden viranomaisten hankkimia todisteita, joilla on huomattava merkitys asian kannalta, ja ilman noiden viranomaisten oikeusapua.

27 Tässä tilanteessa Tribuna di Bologna päätti lykätä asian ratkaisua ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko [yleissopimuksen] 54 artiklaa sovellettava, kun ensimmäisessä valtiossa tehdyllä tuomioistuimen päätöksellä luovutaan syytteestä pääasiaa ratkaisematta pelkästään sillä perusteella, että toisessa valtiossa on jo aloitettu rikosoikeudellinen menettely?"

Ennakkoratkaisukysymys

28 Ennakkoratkaisukysymyksellään kansallinen tuomioistuin tiedustelee, sovelletaanko yleissopimuksen 54 artiklassa vahvistettua ne bis in idem -periaatetta jäsenvaltion lainkäyttöviranomaisten tekemään sellaiseen päätökseen, jolla asian käsittely päätetään sen jälkeen, kun yleinen syyttäjä on päättänyt olla ajamatta syytettä siitä ainoasta syystä, että samaa syytettyä vastaan on jo aloitettu rikosoikeudellinen menettely saman teon johdosta toisessa jäsenvaltiossa, ja jossa pääasiaa ei arvioida mitenkään.

29 Yleissopimuksen 54 artiklan sanamuodon perusteella henkilöä, jolle on yhdessä jäsenvaltiossa jo "annettu lainvoimainen tuomio", ei voida syyttää samasta teosta toisessa jäsenvaltiossa.

30 Pääasiassa esillä olevan kaltainen tuomioistuimen ratkaisu, joka annettiin sen johdosta, että yleinen syyttäjä oli päättänyt olla ajamatta syytettä siitä ainoasta syystä, että samaa syytettyä vastaan oli jo aloitettu rikosoikeudellinen menettely saman teon johdosta toisessa jäsenvaltiossa, ja jossa pääasiaa ei arvioitu mitenkään, ei voi muodostaa yleissopimuksen 54 artiklassa tarkoitettua kyseistä henkilöä koskevassa asiassa annettua lainvoimaista tuomiota.

31 Yleissopimuksen 54 artiklaa on tulkittava näin sitä suuremmalla syyllä, koska vain tällä tavoin voidaan tämän määräyksen tarkoitus ja tavoitteet asettaa menettelyllisten vaatimusten edelle, kun lisäksi tällaiset vaatimukset vaihtelevat jäsenvaltioittain, ja taata kyseisen artiklan tehokas soveltaminen.

32 On selvää, että yleissopimuksen 54 artiklan tarkoituksena on estää se, että henkilöä voitaisiin syyttää samoista teoista useiden eri jäsenvaltioiden alueella, koska hän käyttää oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen (yhdistetyt asiat C-187/01 ja C-385/01, Gözütok ja Brügge, tuomio 11.2.2003, Kok. 2003, s. I-1345, 38 kohta).

33 Jos mainittua artiklaa sovellettaisiin pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen päätökseen, jolla asian käsittely päätetään, mahdollisuus määrätä käytännössä syytetylle rangaistus syytteenalaisesta teosta kyseisissä jäsenvaltioissa vaikeutuisi tai jopa kokonaan estyisi.

34 Ensinnäkin yhden jäsenvaltion lainkäyttöviranomaiset ovat tehneet kyseisen päätöksen, jolla asian käsittely päätetään, arvioimatta mitenkään lainvastaista tekoa, josta syytettyä syytetään. Toiseksi rikosoikeudellisen menettelyn aloittaminen toisessa jäsenvaltiossa saman teon johdosta estyisi, vaikka juuri kyseisen menettelyn aloittaminen on ollut syynä siihen, että ensimmäisen jäsenvaltion yleinen syyttäjä on luopunut syytteen ajamisesta. Tällainen lopputulos on ilmeisen selvästi ristiriidassa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen VI osaston määräysten päämäärän kanssa, sellaisena kuin mainittu päämäärä esitetään EU 2 artiklan ensimmäisen kohdan neljännessä luetelmakohdassa, eli pyrkimys "pitää yllä ja kehittää unionia vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvana alueena, jossa henkilöiden vapaa liikkuvuus taataan toteuttamalla samalla — — rikollisuuden ehkäisyä ja torjuntaa koskevat aiheelliset toimenpiteet".

35 Tämän johdosta ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava siten, että yleissopimuksen 54 artiklassa vahvistettua ne bis in idem -periaatetta ei sovelleta jäsenvaltion lainkäyttöviranomaisten tekemään sellaiseen päätökseen, jolla asian käsittely päätetään sen jälkeen, kun yleinen syyttäjä on päättänyt olla ajamatta syytettä siitä ainoasta syystä, että samaa syytettyä vastaan on jo aloitettu rikosoikeudellinen menettely saman teon johdosta toisessa jäsenvaltiossa, ja jossa pääasiaa ei arvioida mitenkään.

Oikeudenkäyntikulut

36 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (viides jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta 19 päivänä kesäkuuta 1990 Schengenissä tehdyn yleissopimuksen 54 artiklassa vahvistettua ne bis in idem -periaatetta ei sovelleta jäsenvaltion lainkäyttöviranomaisten tekemään sellaiseen päätökseen, jolla asian käsittely päätetään sen jälkeen, kun yleinen syyttäjä on päättänyt olla ajamatta syytettä siitä ainoasta syystä, että samaa syytettyä vastaan on jo aloitettu rikosoikeudellinen menettely saman teon johdosta toisessa jäsenvaltiossa, ja jossa pääasiaa ei arvioida mitenkään.

Allekirjoitukset